

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ НЕЗАКОННОГО ВИДОБУТКУ БУРШТИНУ В МЕЖАХ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ

Інститут геологічних наук НАН України

Анотація

Проаналізовано стан родовищ бурштину в Україні та висвітлено основні проблеми, що виникають у зв'язку з неконтрольованим самовільним видобутком бурштину і мають серйозні негативні наслідки для природи Полісся.

Ключові слова: бурштин, видобуток, рекультивация, екологічні наслідки.

Abstract

The state of amber deposits in Ukraine is analyzed and the main problems that arise in connection with uncontrolled unauthorized amber mining and have serious negative consequences for the nature of Polissya are highlighted.

Keywords: amber, production, reclamation, environmental consequences.

Вступ

Україна є Європейським лідером за запасами бурштину-сукциніту. Український бурштин відрізняється високою якістю та широким кольоровим спектром. Родовища і прояви «сонячного каменю» пов'язані з Балтійсько-Дніпровською субпровінцією, яка простягається в напрямку на північний захід на 2 000 км. З її перехідними шарами еоцену й олігоцену пов'язані розсипи бурштину-сукциніту перших проміжних колекторів з високими промисловими вмістами [5].

Особливості стратиграфії бурштиноносних відкладень в умовах геологічно закритої і заболоченої території Полісся не дозволяють достовірно датувати і корелювати продуктивні горизонти і, як наслідок, обмежують якісний науковий прогноз родовищ. Відсутність науково-обґрунтованого прогнозу, в свою чергу, призводить до згубних «пошуків поспіль», що незмінно супроводжується знищенням незайманої природи регіону [3, 8].

В Україні, країні з величезними запасами якісного бурштину лише в 2019 році з'явилася можливість створити бурштинову галузь виробництва, що передбачає цивілізований, екологічно виправданий видобуток, обробку і впровадження в промислове виробництво, сільське господарство, медицину, культуру.

Результати дослідження

Впродовж останніх років на території Українського Полісся спостерігається екологічна катастрофа, пов'язана з нелегальним видобутком бурштину. Епіцентрами несанкціонованих робіт є Рівненська, Житомирська та Волинська області, а в останні роки і Київщина.

Зростання цін на бурштин на світовому ринку, низький рівень зайнятості та корупція у правоохоронних органах, незначна відповідальність за незаконне видобування корисних копалин, відносна дешевизна та простота технології кустарного видобутку бурштину спричинили значні масштаби нелегального видобування бурштину на Поліссі [6].

В межах **Рівненської обл.** самовільний видобуток спостерігається в Сарненському, Дубровицькому, Рокитнівському, Заріччянському, Березнівському, Володимирецькому районах (рис. 1).

В **Житомирській області** незаконна розробка покладів бурштину здійснюється в Олевському, Овруцькому, Коростенському та Ємільчинському районах.

В межах **Волинської області** несанкціонований видобуток здійснюється на території Маневицького, Любешівського та Камінь-Каширського районів.

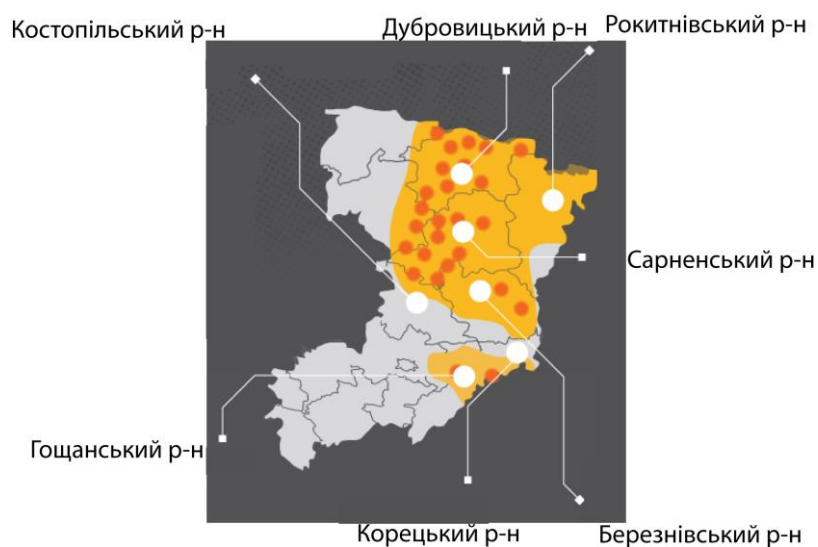

Рис. 1. Незаконний видобуток бурштину в Рівненській області

На рис. 2 демонструється модель незаконного видобутку бурштину, в межах Маневицького району. Кольоровими точками винесені райони нелегального видобутку бурштину, які нанесено на карту місцевості. Дані карти демонструють екологічні наслідки нелегального видобутку бурштину в межах Українського Полісся.

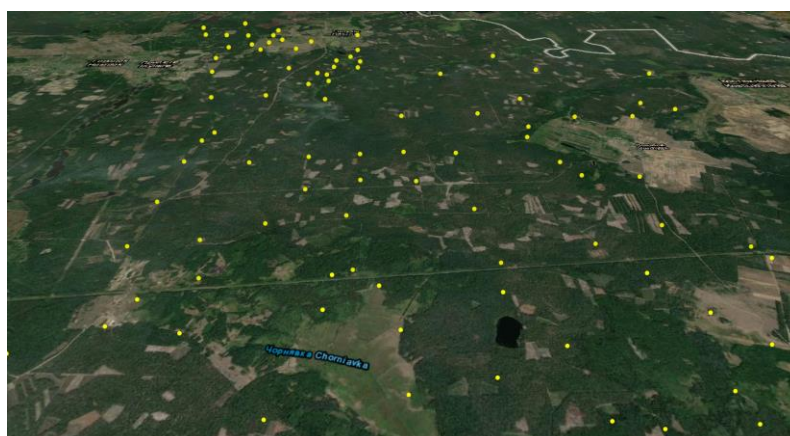

Рис. 2. Обласі незаконного видобутку бурштину в межах Маневицького району

До найбільших екологічних проблем, пов'язаних із так званою «бурштиноюю лихоманкою», належать такі:

В екологічній сфері – порушення цілісності геологічних порід і структури ґрунтового покриву; збіднення бурштиноносних товщ, яке суттєво обмежує можливість їх подальшої експлуатації; самовільне неконтрольоване використання поверхневих і підземних вод; порушення гідрологічного режиму території; знищення родючого шару ґрунту, незаконне знищення деревних насаджень, порушення кореневої системи деревних рослин; зміна болотних біоценозів; провокування активізації водної та вітрової ерозії; деформація земної поверхні [4, 7].

В економічній сфері – збитки у лісовому та водному господарстві, втрата для держави значних обсягів бурштину-сирцю, що суттєво перевищують обсяги легального видобування, недоотримання митних зборів, загальнодержавних та місцевих податків і зборів, що зумовлює зростання «тіньового» сектора економіки. За неофіційними даними, кожна доба нелегальної розробки обходиться державі в 5–8 млн грн [1].

У соціальній сфері – підвищення рівня криміногенної обстановки в регіоні, високий рівень травматизму та смертності серед старателів через недотримання правил безпеки, зростання

соціальної напруги через конфлікти між приїжджими старателями, місцевим населенням, представниками органів влади та правопорядку[2, 4, 7].

Висновки

Вивчення сучасної екологічної ситуації у районах видобування бурштину на Поліссі є актуальним, адже суттєво збільшилися несанкціоновані місця їх розробки, що призводить до ряду екологічних наслідків. Невирішеність і недооблік умов залягання, стратиграфічного положення в розрізі розсипів і необґрунтований прогноз покладів негативно позначаються при пошуках і розробці родовищ і бурштинопоявів, що приводить до незамінних втрат дорогоцінного самоцвіту і незайманої природи Українського Полісся. За своїм динамічним впливом на природу видобуток бурштину в умовах Полісся цілком схожий з проявом негативних геологічних процесів, а екологічну ситуацію на площах нелегальних розробок можна оцінити як кризову з важкими наслідками в майбутньому. В цілому, можна зробити висновки, що несанкціонована розробка бурштину, що має масовий і системний характер в Україні, завдає непоправної шкоди державі і природі Полісся.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Валушко І. «Янтарная регалия» или золотая лихорадка: каким путем пойдет Украина? / И. Валушко // Зеркало недели. Украина. №45, 28 ноября 2014 г.
2. Ковалевський С.Б., Марчук Ю.М., Маєвський К.В., Курдюк О.М. Бурштин на території Українського Полісся: утворення, видобуток, наслідки / С.Б. Ковалевський, Ю.М. Марчук, К.В. Маєвський та ін. // Лісове і садово-паркове господарство. – 2017. – №13.
3. Мацуй В.М., Науменко У.З., Александров О.Л., Кузьманенко Г.О. Проблеми бурштинового полісся України, пов'язані з освоєнням розсипів бурштину-сукциніту. Вісн. НАН України, 2019, № 11 С. 45–52.
4. Надточій, П. П. Еколого-економічна оцінка впливу діяльності, пов'язаної з незаконним видобуванням бурштину, на стан довкілля Житомирщини / П. П. Надточій // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету. Загальна екологія та радіоекологія. – 2015. – Т. 1, № 1 (47). – С. 28–50.
5. Рудько Г.І. Родовища бурштину України та перспективи їх освоєння / Г.І. Рудько // Мінерально-сировинна база. – 2017. – №2. – С. 18-21.
6. Слободян О. Дещо про незаконний видобуток бурштину / О. Слободян // [Електронний ресурс] —Режим доступу: <http://ua.112.ua/mnenie/deshchopronezakonnivyvudobutokburshtynu250536.html>
7. Філіпович В.Є. Супутниковий моніторинг територій незаконного видобутку бурштину / В.Є. Філіпович // Український журнал жистанційного зондування Землі. – 2015. – №6 – С. 4-7.
8. Olena Remezova, Victor Matsui, Uliana Naumenko, Tatyana Okholina, Halyna Kuzmanenko. A comprehensive approach to the exploration and development of atypical amber deposits and the legal issues of the amber industry in Ukraine. *Górnictwo odkrywkowe*. nr 1/2020.

Кузьманенко Галина Олексіївна — науковий співробітник відділу геології корисних копалин, Інститут геологічних наук НАН України, Київ, e-mail: geology7@ukr.net

Науменко Уляна Зіновіївна — старший науковий співробітник відділу геології корисних копалин, Інститут геологічних наук НАН України, Київ, e-mail: uznaum@gmail.com

Охоліна Тетяна Вячеславівна — старший науковий співробітник відділу геології корисних копалин, Інститут геологічних наук НАН України, Київ, e-mail: svilya@ukr.net

Kuzmanenko Halyna O. — Researcher at the department of mineral deposits geology, Institute of geological sciences of National Academy of Sciences of Ukraine, email : geology7@ukr.net

Naumenko Uliana Z. — Senior scientist at the department of mineral deposits geology, Institute of geological sciences of National Academy of Sciences of Ukraine, email: uznaum@gmail.com

Okholina Tetiana V. — Senior scientist at the department of mineral deposits geology, Institute of geological sciences of National Academy of Sciences of Ukraine, email: svilya@ukr.net